

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

İctimai və dövlət maraqlarının müdafiəsi

**Mehin Yolçuyeva,
Nərmin Əsgərova**
Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti yanında Dövlət
İdarəçilik Akademiyası

Zəngəzur dəhlizinin qitələrarası, yeni qitələrarası əhəmiyyəti oradan ibarətdir ki, o, Çinin son illərdə artan iqtisadi nəqliyyat şəbəkəsinə yeni alternativ təmsil edir. Bu alternativ malların Çindən Türkiyənin şərq əyalətlərinə, oradan isə Aralıq dənizi və ya İstanbul Boğazı vasitəsilə Avropaya daşınmasını nəzərdə tutur. Əslində bu yenilik həm Türkiyə, həm də Çinin diversifikasiya strategiyalarına uyğundur. Beləliklə, yaxın gələcəkdə Zəngəzur dəhlizi Şərq-Qərb nəqliyyat dəhlizinə inteqrasiyası fonunda Avropa və Asiya qitələri arasında mühüm ticarət marşrutuna çevrilmək potensialına malikdir.

İkinci Qarabağ müharibəsinin nəticəsi, Azərbaycan ordusunun yaratdığı yeni realıq Cənubi Qafqazda balansın dəyişməsinə səbəb oldu. Azərbaycan 44 günlük müharibədə qələbəsini diplomatik müstəviyə çıxardı. Ötən ilin noyabrında imzalanmış üçtərəfli bəyannamənin 9-cu maddəsi Azərbaycan ərazisinin ayrılmaz hissəsi olan Naxçıvan Muxtar Respublikasını Türkiyə ilə birləşdirəcək Zəngəzur dəhlizinin açılmasına icazə verib.

Noyabrın 26-da Soçidə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, Ermənistan Respublikasının Baş naziri Nikol Paşinyan və Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin tərəfindən imzalanmış Soçi Bəyannaməsi Zəngəzur dəhlizini reallığa çevirdi.

Sənəddə 11 yanvar 2021-ci il tarixli Bəyanata uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikası Baş nazirlərinin müavinlərinin birgə sədrliyi ilə regionda bütün iqtisadi və nəqliyyat əlaqələrinin bərpası məqsədilə yaradılmış Üçtərəfli İşçi Qrupu fəaliyyəti yüksək qiymətləndirilir. Ermənistan Respublikası və Rusiya Federasiyası Hökuməti sədrinin müavini. Rayonun iqtisadi potensialının üzə çıxarılması üçün konkret layihələrin sürətlə həyata keçirilməsinin zəruriliyi vurğulanır.

Soçidə imzalanan bəyanatda iqtisadi əlaqələrin inkişaf etdirilməsi və nəqliyyat dəhlizlərinin açılması tələb olunur. Bu həm dəmir yollarına, həm də avtomobil yollarına aiddir. Belə bir şəraitdə Zəngəzur dəhlizinin reallaşması Qafqazda geosiyasi rəqabətin transformasiyasını şərtləndirir. Zəngəzur dəhlizinin regional əməkdaşlıq, geoiqtisadi, nəqliyyat, logistika və coğrafi aspektlər baxımından təhlili də

onun strateji əhəmiyyətini ortaya qoyur.

Zəngəzur dəhlizi Mərkəzi Asiya, Xəzər regionu, Azərbaycan və Ermənistanı Türkiyə ilə birləşdirən sosial-iqtisadi, geosiyasi və geost-

Dəhliz Azərbaycan, Türkiyə, Rusiya, Ermənistan və İran arasında dəmir yolu şəbəkəsini genişləndirməyə imkan verəcək, həmçinin Asiya-Sakit okean regionundan Türkiyəyə Mərkəzi Asiya, Xəzər regionu, Azərbaycan və Ermənistanı birləşdirən bir çox ticarət marşrutları açacaq. Bu, Şərq-Qərb dəhlizinin, Şimal-Cənub Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizinin və Xəzər nəqliyyat şəbəkəsinin daha da möhkəmlənməsinə töhfə verəcək...

rateji xüsusiyyətlərə malikdir. Bu onu deməyə əsas verir ki, Azərbaycan, Türkiyə, Rusiya və Ermənistan arasında nəqliyyat-logistika şəbəkəsini genişləndirəcək dəhliz regional ticarətə müsbət təsir göstərəcək və Cənubi Qafqazda iqtisadi əməkdaşlığın qurulmasında mühüm rol oynayacaq.

Dəhliz Azərbaycan, Türkiyə, Rusiya, Ermənistan və İran arasında dəmir yolu şəbəkəsini genişləndirməyə imkan verəcək, həmçinin Asiya-Sakit okean regionundan Türkiyəyə Mərkəzi Asiya, Xəzər regionu, Azərbaycan və Ermənistanı birləşdirən bir çox ticarət marşrutları açacaq. Bu, Şərq-Qərb dəhlizinin, Şimal-Cənub Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizinin və Xəzər nəqliyyat şəbəkəsinin daha da möhkəmlənməsinə töhfə verəcək. Bu, həm də Xəzər-Avropa neft-qaz kəmərləri sisteminin işini asanlaşdıracaq. Dəhlizin açılması Avropa İttifaqı, ABŞ, Rusiya və Çinin enerji təchizatı xətləri üçün mühüm rol oynayan regionun tranzit potensialını artıracaq.

Prezident İlham Əliyev Zəngəzur dəhlizinin strateji əhəmiyyətini müxtəlif regional və beynəlxalq forumlarda, o cümlədən BMT-nin Asiya və Sakit Okean üzrə İqtisadi və Sosial Komissiyasının 77-ci iclasındakı çıxışlarında qeyd edib. Azərbaycan prezidenti müsahibələrində və çıxışlarında qeyd edib ki, dəhliz Türkiyə, Azərbaycan, bütövlükdə region, o cümlədən Ermənistan üçün yeni imkanlar yaradacaq. "Ermənistanla İran arasında dəmir yolunun tikintisi yəqin ki, 20 ildir müzakirə olunur, amma realıqda hələ heç nə yoxdur. Çünki bu layihə minimum üç milyard dollar tələb edir. Amma Naxçıvanla İran arasında dəmir yolu xətti var - ondan istifadə

edə bilərlər".

Beləliklə, Zəngəzur dəhlizi reallaşarsa, Cənubi Qafqaz ölkələrinin inkişafını istiqamətləndirə, regionun siyasi və strateji mənzərəsini dəyişə bilər. Ən əsas odur ki, uzun illərdən sonra türk dünyası yenidən Zəngəzur dəhlizində birləşəcək. Zəngəzur dəhlizinin açılması türkdilli ölkələrin iqtisadiyyatına böyük təsir göstərəcək.

Azərbaycan ərazisi beynəlxalq layihələr üçün regionda nəqliyyat qovşaqlarının mərkəzinə çevrilib. Bu baxımdan Zəngəzur dəhlizi Azərbaycanı bir neçə istiqamətdə region, Asiya və Avropa ilə birləşdirən strateji nəqliyyat dəhlizinə çevrilə bilər. Əslində, dünyanın böyük dövlətləri Zəngəzur dəhlizinin bu

möhkəmləndirmək imkanı verəcək.

Zəngəzur dəhlizi böyük regional və beynəlxalq əhəmiyyətə malikdir. Bu dəhlizdən Gürcüstan, İran, Türkiyə və Rusiya, eləcə də Qərb və Ərəb dövlətləri faydalanaçaq. Bəzi ekspertlərin fikrincə, Zəngəzur dəhlizinin açılmasından sonra Çin dövləti bu yoldan xeyli fayda əldə edə biləcək. Təsadüfi deyil ki, dövlət başçısı İlham Əliyev Çinin "China Media Group" korporasiyasının müxbiri ilə söhbətində Zəngəzur dəhlizinin beynəlxalq əhəmiyyəti ilə bağlı fikirlərini belə izah edib: "Biz Zəngəzur dəhlizi üzərində çox fəal işləyirik. Azərbaycan dan Türkiyəyə və Avropaya əlavə yol. Azərbaycan ərazisində tikinti işlərinin təxminən 70 faizi artıq ta-

kələri üçün böyük fürsətdir. Beləliklə, Zəngəzur dəhlizi təkcə siyasi aspektdə rol oynamır, eyni zamanda hüquqi və iqtisadi məsələlərin həlli kimi də müzakirə oluna bilər. Zəngəzur dəhlizinin regional perspektivləri aşağıda verilmişdir:

1. **Beynəlxalq nəqliyyat əlaqələrinin genişləndirilməsinin əhəmiyyəti artır.**
2. **Regional inteqrasiya əlaqələrinə zəmin yaradır.**
3. **Regiona yeni dividendlər və investisiyalar gətirir.**
4. **Yeni geostateji mövqelər yaradır.**
5. **Regionda çoxvektorlu işgüzar əməkdaşlıq imkanlarını yaradır.**
6. **Regionda suveren əməkdaşlıq yeni aspektdə genişlənir.**

Zəngəzur dəhlizinin Azərbaycan üçün əhəmiyyəti

funksiyasını qəbul edir və dəstəklədiklərini bildirirlər. Təsadüfi deyil ki, ABŞ və Rusiya prezidentlərinin görüşündə Cənubi Qafqazda kommu-

məmlənib. Beləliklə, təkcə Bakı-Tbilisi-Qars yolu Azərbaycan ərazisindən deyil, Zəngəzur dəhlizindən də keçəcək. Həm də işə salınacaq. Bir

Zəngəzur dəhlizi suverenlikdə yeni bir addımdır. Bu dəhlizin reallaşması yaranmış bir çox problemlərin həllinə gətirib çıxaracaq.

nikasiya xətlərinin açılmasının zəruriliyi vurğulanıb, Türkiyə prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan bu məsələni Rusiya və ABŞ prezidentləri ilə müzakirə edib və razılığa gəlib. qarşılıqlı razılığa.

Azərbaycan, Ermənistan, Türkiyə, Rusiya və İrandan başqa, bu dəhliz Asiya-Sakit okean regionu ölkələrinə böyük fayda verə bilər. Təbii ki, burada Çinin qazanacağı daha çox şey var. Çin-Rusiya-İran-Azərbaycan xəttində mühüm nöqtə olan Zəngəzur dəhlizi Pekinin Türkiyə üzərindən Avropaya, Körfəz ölkələrinə və Afrikaya çıxması üçün yeni imkan deməkdir. Bu marşrut digərlərindən daha ucuz və qısadır.

Zəngəzur dəhlizi Avrasiyada yeni nəqliyyat layihəsinə çevrilə bilər. İraq artıq Zəngəzur dəhlizi layihəsinin iştirakçısı ola biləcəyini açıqlayıb. Şərqlə Qərbi birləşdirəcək Zəngəzur marşrutuna İraqın da qoşulması mümkündür.

Araşdırmalarımız və təhlillərimiz göstərir ki, Zəngəzur dəhlizinin regional və global miqyasda aktivləşməsi regionda mühüm geosiyasi və geoiqtisadi yeniliklərə təkan verəcək. Bundan əlavə, dəhliz Azərbaycana Avrasiyanın nəqliyyat-logistika mərkəzi kimi mövqeyini möhkəmləndirmək və müstəqil dövlət kimi beynəlxalq statusunu

sözle bütün bunlar əlavə yüklərin daşınması üçün başqa imkanlar açacaq. Eyni zamanda Azərbaycan ərazisindən, o cümlədən Gürcüstandan da daşımalar dəniz limanından keçəcək. Biz müəyyən investisiyaların qoyulmasında çox maraqlıyıq. Bu sahədə imkanlar. Həqiqətən də, nəqliyyat sektorunda əməkdaşlıq bütün ölkələr üçün çox faydalı olacaq və eyni zamanda, bu işlərin ölkələr arasında əlaqələrin möhkəmlənməsinə kömək etməsi vacibdir. Ölkələr bir-biri ilə daha sıx bağlı olacaq. İnteqrasiya olacaq, biz dəhliz boyu çoxlu sənayelər yaratmağı planlaşdırırıq və biz sadəcə tranzit ölkə olmaq istəmirik. Geosiyasi baxımdan bu, yaxşı haldır, yəni əlavə gəlir əldə etmək olar, biz Azərbaycanda böyük sənaye zonaları yaratmaq istəyirik. Əslində biz bu istiqamətdə gedirik. Hesab edirik ki, bu ay açılmış və artıq fəaliyyətə başlayan instrumental Azad İqtisadi Zonamızda istehsal da Çin şirkətləri üçün cəlbedici ola bilər. Əslində, bu, təsəvvür etdiyinizdən daha böyük bir fürsətdir".

Zəngəzur dəhlizinin hüquqi müstəvidə bir çox regional üstünlükləri var. Bu, Qafqaz və Asiya öl-

Nəticə

Zəngəzur dəhlizinin yaradılması Azərbaycanın milli, tarixi və gələcək maraqlarına tam cavab verir. Bu, Ulu Öndərin onilliklər boyu həyata keçirmək istədiyi ümummilli məqsəd, missiya idi. Ümummilli Liderin davamçısı İlham Əliyev bu missiyanı davam etdirərək məqsədinə çatdırdı. Bu gün Prezident İlham Əliyev də Zəngəzur dəhlizini barpa etməkdə atasının vəsiyyətini yerinə yetirir. Ermənilər bunu çox gözəl bilir. Onlar Zəngəzur dəhlizinin gələcək perspektivlərinin nə qədər vacib olduğunu anlaşırlar. Onlar anlaşırlar ki, Zəngəzurun Ermənistanın tərkibində olması türk dünyasının coğrafi bölünməsi deməkdir. Çünki bu ərazi türk dünyasını birləşdirən ən əlverişli körpü rolunu oynayır. Burada reallaşacaq nəqliyyat, kommunikasiya və infrastruktur layihələri bütün türk dünyasını birləşdirəcək. Nə yaxşı ki, Müzəffər Ali Baş Komandanı İlham Əliyev mənfur düşmən arzusunun gözlərində saxladı. Daşnakların türk dünyasını parçalamaq xəyalları gözələrində qaldı, ümidləri puç oldu.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap olunur